

پاہنچ تکستان

و د کان ملی استقلال مفکوره سی ناز اوجی آیین شموده
باشند: چو قای او عمل معمطی

سال: 18	ماه (مايس) 1931	تاریخ: ۱۹۳۱ میان چهل شش زبان
---------	-----------------	------------------------------

آذرى توغانلار يىزغا!

28 تیر ماهی - آگر با اینکه هار استقلال کویندر

آذر بازیان حلقی یوندهن اون اوچ بیل ایلکدری اون استاد
لئنی املاک قلدی و نورک خللدری کارپخته برهجی جمهوریتی
موردن آذر بازیان حمهوریتی آسحاق ایمکی بیل فادر دوام
انه بندبندیده بی آر وخت اینجهن آذر بازیانی یونغانالار دنر مستقی

دوك جامعه الباقيلاني کورس هه آمدهاد
1918-1919 س امری ... ومه بو بلندرا فاختس افاده رنگ

نوریکی مطر قدر و دوس خانلرک اوز مل نور اندیاده انسان فانی اهر
گەن و كۆلە كەدە بىلدى. قىل و د آقى روساھى عىنى جىو ئالق دەھشى

ایله اون نوی الامری او ایندر هه کده ایندیا هه

نافرمانی نمایند. آذربایجانند این به اتفاقه هیچ و

آن حکم سوزده کده ایدی. اور کلکی خلق بود و میراث

رسانگان، کوروج ایکیلر گون ویرلدات بالعینیون و میباشند
ایکیلکن یارامسز بولوشی شرط ندارد، یونهودی رایونلارندا نویمه دارند
گلمحمدن عازم در: (۱) خونه، (۲) قور، (۳) جلال، (۴) دوق، (۵) لقیس، (۶) ماریون، (۷) سکند، (۸) بیت آباد، (۹) آسم،
(۱۰) آذیجان، (۱۱) مرحمت، (۱۲) فوخار، (۱۳) آمانگان، (۱۴) فوخار،
۱۳ یوفاری چرچق، (۱۴) بستکی چرچق.
ساموت حکومتیک فاراریه و سیاستهای باختنا سایستکه فارشو
چیز نو عدادی، آزما، خواهاری، کوروج ایکیلر گون باش میتوانند
مرور لار قافون یوبو چه جاز الایاد لار، مال علکلکلاری مصادره ایلاب
او ز امری باختنار ایونلارندان قو لانادر لار، میر لاری قو لانخون لارغا و
حکومتکه خدمت کو رسنگان، یوقسول و او رنما حالی دهد،
لارغا سریمه دله.

اگرده بوقول وه قوای خوزستان ایجنهون باختا سیاست‌کار
فارشیق کوردستوجانه بعنی بلکه نگاه نگذشتن آزیزه گردانن ایکنکه مادر
بولسا، او لار عالمه همه فاریق «الادهان» (فند، شکر، حای، هدر
نو دلو، پاغلاز و مه کوزلله (مردم) خروم فالدمر بلاده لار بوعدادی،
آربا، جوهاری وه شونکه اوختاش ایکین ایکنکه نعمان بیرلاری
بوزلوب قایناندان باخت ایکنکه نمیله شر بلاده. بو بوتون نور کسانی
چندنهون ده باختا جهنسنگه نمیله شر منک دینه کندر
شوی هم ایستاده ای تووش اکبره که، که ۱۹۱۳ تجی بیلی
بونون ور کستانده باختا ایکنکه در گون رسه ۵۶۲ میگ هد کاری
انساس ایدی.

باتقارهادان: استایبولدم کی «بر او سه کجھی حقدن»، سر نو مددلی و «اویشک» (افرا، بہتان) بر او افتوئر لئنک بر کوئنہ فاردا تیڈر، اس افتوئر عا مریدد رکن «خان» اسی او سه کجھی، ھم تو چوڑی کیله دی...» جیکے ن جملہ لئر بلکہ داشلانہاں مقاہلہ کی گئے، والدہ بارڈی۔

آمده‌اند که ب آرتشیا کوئی عدم قوتوش اند...
 شویندای بولساندا 28 تجی مای آذربایجان خاناتک ملی نام
 کوئی بولوبه خالد...
 بولکوئی بر بولگانلارلارک آذربی یوغانلاریم بله...
 بولگانلارک بولکوئی رانکند ملی وار امسز ایکه‌نگی اوژن...
 کی تاکید اینبوب قویتیز لازمه...
 آزاد و متنبل آذربایجان بر بولگانلارلار اوچونه بولک
 سان‌لاد...
 آی آذربی یوغانلاریم باظطر گرده بولکوئی، که بر بولگان...
 بولگان هم زمان و هم پرده، تاریخلار هم دوچونه سرمه بر کی...
 من سرنه ملی استقلال بایان‌لگنگ سر اوچون ملدن بولغانی کمی
 سر اوچونه مقدسان...
 بر هر زمان و هر پرده، سر ایله بولتوب استقلال بایان...
 لگنگی بولگانلار کلکلکن غفار مذاقه ایتدمن...
 بایاسون خ و متنبل آذربایجان!
 بایاسون هم‌میر اوچون بیتلی بولغان مای آزادان و
 استقلال غایه‌لاری بولگانک ملی مجدانک عومون جهانک
 بایاش بولگانک!
 . . .

ملی خیالی

ملی خیالی « دیمه کرد...
 ایلک فاراده بولمه هو لای کوروسه، حفته، بوسو افدا
 تو غری بخوابه بزه... بیلک او گمای بر برسه ایمه مسدر...
 بوز اوچوغان، تحصل کودکان آدمی میالی دیت آیاش
 وه اوتی بسوب بولغان ملیک « ملی میالی » ملدن سماش
 مسکن؟ - طبیعی بول ملکن ایمه من، بر بالوز بیلکلی بر غایه

- 3 -

سیچ جاناتک بولون مریله‌ندون والکه‌لمسه کند ایدن، ساجه‌اکچک
 بولمان آذربایجان خالق بر دوکلک بولوک ایشان‌ریکاهه خلیلی
 ایکه‌نگی کورس تهی آذربایجان خالق ایچه، متوافق و مهاطل ای
 گیس بیویک مشویلکا دروازه شرف و بایافت اله به مهد و برج
 استان‌لار نایله‌ندی...

حکومتندگی مرسوم، فتحعلی خان خوشکی وه تسبیب بک
 بولک پیکلی ام، آذربایجان بیان‌لاماسه، کی مرسوم دو فتوح جمی
 بک آغا اوغلی وه حاضر مر جیات بولمان محمد امین بیان‌رسانی اند
 نه، و مدارسی صلح قوچ‌رامس النساء، باریمه، خلی بولمان بک
 تو بیچیاش هم اوژنک بایش آذربایلان مر کب هیشی ده بولمان
 لک همایت وه مهاوارلاری آذربی یوغانلاری‌سونک ساسی حکمدهان
 پوستکه‌نگلاره‌ی کورستوجی بارلاق دیللار ایدن.
 فقط برمک عمومی بخت‌افزارغا فارتو آذربایجان ملی استقلال
 ایلک دوستانه‌ی، بر زمانلار روس مسویلکه‌ی بفرقدون اشغال
 قلبان بی اوککده، روس خلندون باشنا و خلقانکه اوز باشنه
 پاشایا بیلشی وه بیچالک ایله اوز دولت ایشان‌ریسی ترقی ایشان
 بیلشی کوده آلماده‌لار.

1919 تجی ملده روس آق قوت‌نیک «ش قوم‌امانی کیشان
 دهیکن، آذربایجانلارک آمن‌نیکه مخصوص (۱۹) حفتم عالمه
 سیمه‌پدر کدان بر دوچی اویلاس جنواری، آذربایجانکه‌اور روس
 اخان فیلادد، بیو، خودنم قیش و قنده بود اوسته، تو کدان فوری
 دیویسی چنکنکیگ « دیب عینه کدان بوری ایله‌ندیمه »

1920 تجی ملده ساویت حکومتکه هرل بولتون لهری آذربایجان
 بایجان چیکرمه‌ی تو سنه‌نون کیچیده‌لار و بی‌سچه خر آذربایجان
 دیو ایمه‌نکله‌ی وک خانانه اشتراکله‌ی سایه‌ند، روس بولک
 ویکله‌ی بو لیچ ملکتی 28 تجی ابریل، ایشانکه مروق
 بولادر لار...

او دعائمه‌نیزه‌ی وک عنوه‌ی ملی فاصمه‌نکه که کمیچ خانلار...

- 2 -

از فاسدان بوروگان و بولکلار و باشی خاکه بوده کنند
نمودان او قومو خلکه ری گله سالی دب ای آذار می سالار
سینکه ایمه اور خلکه ساسی ، اخشاری و خواری به این جمیع
ایمه کجی بولمان شالدار که ، که آزاد لار
سالارلر لک وظیفه می بولکلار و ملکی بولمان کهی بول
آخرین

خلق ملت خالیها نهاده شدند بسیاری ، ایمه و خدا ، سل
و دیگر بر بولمان انسان کله ایرانی بر لشتریب ساسی ، اخشاری
آنکه بر زر لک خالیها کیشکه اوحشی بولکلار و از پیش
وظیفه لک مهم بر قدری ، مل میانی لار سی اوستکه کوشه (۱)
بر بولمنه میانی سکان لارچیکه کرده کجی اینسر
چونکه بول منه جمیع عاملک غایبی بولمن بولکونکی معلم
مله هدن بزی اوز افلاشترب بولمن

پیاده سالار توپوس نامدان باشلاحدهانی بر ملت یعنی
ساسی ، اخشاری خلق کله سر لکی هرج بولمانهاید . ایکچیج
نامدان خلق طرفه ، نایمیجی بولمان اندزده بالود میانی
صیغی ده هیچ بر نرسه قلا آنید . خلق ملت خالیها نهاده شدند
یعنی اوی بات حاکمکننک امری آستاداکی نامدان قوقاره بوب
او زاده که ایکه ، متقل بر تحقیقت خالیها قوه بایش کجی
اساس عایله که ایمدهک اوجون میمه میانی میانی معلمی بولمن
نه خلق کلامی آزادا بر آهانک بولکسی کیمن . مه بولاعنک
سلکنکه می خلق نده کجی نوعی ده . آیدن بر سکنکه اور ناما

(۱) آذار آنکه بولکلار نهاده دات و فجهارچه . خلق اور ازده ده
حصیکه ایکه بر آذار ایکه بولکلار نهاده . بولمان ایال توپوسی دله کنند
ملت . ایه باشلاحده ایم بولمان اور آزاده که ، ایکه ، و شصیکه ، نالک
بولمان خلق دیگر . همه تیرجه خلق بر اویک (Object) . ملت بر سویه ک

جلداریش ، آیلدارن خاکه ایزدتو اویجون ایش ده صدایش بزد
خرامی تو زوش سالار وظیفه میان
ایمه سالار میانک اور تاریخی وظیفه میان بخدمه آیش
اویجون سه کیزکه
بالدور وظیفه می بخدمه آیش تیکی هشتمه میان . بو زه ایکه
از فاسدان اویز خلکه خاندای بوللار بدن خدمت ایمه بایش ده
خلق بدن آگلار خادغان بالی و پیش بایکلهش کجی بینه
مهراق قورالار تایا بایش کیزکه .
باش ایور کستانه لک اوستکن . سالار خادغان بولنده (۱۵) نجی
ساده) دس (عرب) مکتله دله تحبل کورمش سالار لاریز لک
جمع و سینکه می ختنده و ایشان ایمه . بر اویلار لک می تحصلانه
ده . کن تھان بوزدن خلکه کشته آزادخان و خلق که ختل
اویلازاق اویلوردن کوئندیکی قاتلار لاریز کارمیشی ده کشته آلم
دیلازی بی تأسیله دل بوزخان ایدک .
بوراده بر شو بقنه خلیخونی بر آزاد ایمه که شتمه ایستیده ،
غرب ایچیلی کیزکه کان سالار لاریز لک آن آیچاره ختل
امی دوچا خلندن آیی قاتلار دله ایدی . غرب بیچلی کوب
که تو خالداریزی سلکنکه ایمان لاریها قدر سلکنکه و بیرون
ملی ناریخونی تو بدر بر گان دهتری دهنده دنون . آیروپ ایشان
ایده . مه بولکلار ندیک عرب بمحیلی کوئی کان تو غمازیز
تدلی آیزولریکه . دهسا اویز کوچ و بیکلداری خلق دوچی
(سرق ذهنی) بدن بر لامشی آیالار ایدی
سلی بز بوراده بول دهتری دوچی ویکنکه ایمه که عاصی
و دلشی ایتاجی بدن او رو بوب او توره آیامی . بولک بولکونکی
کوئی نسیز اویجون شو دهتری دوچی ایله ملی دوچم ، خلق
نک روحی بولمانلی بی و دم خدمت ایمه که ایستاده کش ده . جنیسی

پلديك خانلک او روح بلدن ياخذلغا بولمانلىقى باشىزىگ
يالىدەن.

شو فرستە، اوز تارىخىزلىت دوس استلاسى آستادا كى دور.
ندىن تىيان دقت ئى مال ايسىككە تۈستىدى.

بۇراڭ جوقان دلى سان فاجعىسىنى ايسلىوب اوئىھە كېچى مەن.

جوقان اوتكىن عصرلەك اوئىلازىدا، تۈركىستان دوسلەر ئاماسدان
اپىلە ئېلىڭ ئېلىڭ باشقاڭىدە، بىكىتى سۈنە دىرىجىدە ئاماتىان.

داھى دېدە، دىرىجىدە بولغان صەھى بالاسى سرف روس (غىب)
ئاپىرى آستادا اوستىكەن، او اوز دورىدە كى مشھور روسلەر بلدن

مئلە دوستۇ، قىشكى بلدن ياقين ئاستىدە إيدى.

جوقان ناك تۈرىچىلەكى شۇ درجه كە بارغان إيدى، كە او روس
مېسۋەنلەرنىڭ قازاق قىزىلەر ايجىندە كى ئەلاقىنى باقلادى إيدى.

جوقان روس حكومىتىن ياشىرىن آكەتسى سەقىلە (1856 نېھىيەلە)،
شرقى تۈركىستانكە باردى، بىر قابقا وقت تۈركىستان سەرىيگە بولغان

ماڭايىلان ئاخىور كەيدەل جەنپايدە قۇل آستادا خەدىكە ئەينىن
ايسلىدى. فقط اوزۇن سورەندى، «تۈرىچىلەكى» اوئى بىك غرب

بر دەشتىكە اوچىزەندى، او جەنپايدەن آپىلەندى، روس مەھىسىنى
ئاشادى، يەندىسىزىغى كە بارىتىدان خەم باش تارىوب سەھىغا، آولەما

قايىوب كېنىدى وە بى قازاق قىزى بولغان اوئىلەندى، كۆپ اوزۇن
سورەندىمن جوقان 1865 نېھىيەلىي اوئىلەندى.

جوقان خەنلە خاچىلە يەلەغان بى روس مەھرىدى:

«بۇ بى عىرى روسنەك بوندای كۆز قاماشتارلىق يازىلاشتىدان

سوڭىز اود خەنلەك مەقدەراتى خەنلە، قورقوت، حەكىيوب قالىنى،
اوئىك يات بى خەنلە ئاباماسلىقىنى، ازىزەن قورقاپالىقىنى وە اوز

اۋرىنى ساقلاش توپوسىكە تۈسەندەن يۈزە كە جىقى ئاماتىنى
گۈرەتىدىن» دىدىز.

بى بۇ جوقان خەنلە خاچىلە، يەلەغان مېزىرلەك وەكى يېك قوشۇلا

آلمىز، بىزجه جوقان فاجعىسىنى اوئىك يات بى خەنلە
إياماسلىقىنى إيدىس، بالەكىن اوئىك يات بى خەنلە اوچىزەن
بىزەن، جىن كۈرچىكە ئابانىشدا إيدى.

جوقان يات بى خەنلە (غىب) خەنلە روحى بلدن اوز خەقىسى
بەختىي إيدى يەلەش امكانتى اوپاڭ كەن إيدى. يات خەنلە ئاباماسلىقى
جوقان دە و آچى خەزىدە، فاجعىسىن سوڭىز اۋەندى
ھەر جىد بىر لەن غۇب تەھلىكى كۆر كەن كېلىتلەر بىر ايجىندەن
ھەج كېنلەك «غىرچىلىقى» جوقان درەجىسىكە بارغان بولغاندا،
اوئىك جىانى دىرسەنلىرى ھەر داتم كۆن آلمىزدا خانلەلوب بۇ يېتىنى
كېرىدەك.

عصرىمىز جوقان دۈرىنگە قازاغاندا بوسوتۇن باشتادىر. جوقان
بالغۇز إيدى وە اوئىك قارشىسىدا خەلقى مەت حالىغا كېشىنى كەنلى
دەم وظىفە كۆنەدەلتەن بولۇپ تۈرمسىز إيدى. ضىعى بول مەللەنى
اوزىزىر اوپاڭ جىقا مادقى، تارىخ، جەنلىق، اوپىمان ئەلەن خەنلەك
مەنلەك تۈرۈسىز وە مەم و ئەلەننى قارشۇرمۇغا جىقا دوب قۇيەندى.

إيدىزىز دەن، بى مەقائىلە ئاشىدا ایضاچ اېتىدىكىز مەھۇممە،
ملى ساپىلادىن سەن، او سوب كەنلە كەندەر. اوئىك انڭاھىن اوچ بول
بلدن يانغا خەنداخىر كەنلە كەندەر تۈركىستان قورۇچى ياش كۆچلەپەن.
لەك كۈرچىلەك ملى بول باشچىلەدان مەھرىم بىر خالىدا موستۇ
بىر زەلەلەر ئەسلى ئەلەن ئەلەن بىر تۈزۈزىدە اوئىھە كەندەلەر. بى بۇ ئەنلىز
دە كى ياشلىق اساستە بولتون ملى تەرىپەلەر كە دوشمەن بولغان «سەنلىق
تەرە، آلادىن، فقط بى بى رەحىتىلەر كە رەخما تۈركىستان ياشلىق كەن
بىچىلەكىنكە ملى دوچىمە پىشىمە كەن بولغاپىسى يەك يانلىنى بىلەن،
شۇرە، اد بۈزىنە كى «ساۋىت مەكتەن» پىشىمە كەن بولغان ياشىلەپەر.
لەك ئاي زەختىي اوپىرىدە اېتىكى «شرق بىر جەنلەم تەرىپە» كۆر كەن
و شرق قەھىنلىقى «بىلەلەپەر بامن ئاساستە، آلمىزدا بولغان ئەرىمى

آبروجا قد ایش لازم نیانز
پاشن، ایل جه کیت تایاچا لاری خارتوسدا ایچینگرمه یالند
لما یولان ملی روحیز آتشی المان یاش ملائی ترمه ایته یالند کند
یولان قورمان توعلالارا ییندهس توکنهس خرمدار سرگه ای
نوسایی یوی بمالالارا

آزراق بولاهه یاتلیزیلک ایکچیه و فسی فارهادن توره
کند پنهه کددد. بر یو کون غرب یالکیتک، شرق روحان
کیلکنکدن شنه دیب سالمان تور کیجه خلق اوچنده موظیت
نهن نهیت ایشنه کند یولانی کوده
«غرب بلکسی ای شرق روچیه» بلهن بزمیش ایسته.
کی تور که تیرهسی هن اوچنون حوده یاخشی بر دیساکدر
بر جه دیبا از پنهه هن کوربه کدن موچنک اصلی سی «تور که
ملی کوچلوری، («قوای مله») لک آوروها تحصلن کور کعن
و دلک سالاری بلهن شرق دهیلی ییالی ملتمی ایسا ایکی
آهکی، بیی آوروها تحبلکنیلی تور کلک شرق داهشند
بر لامتنه، بلکن ایرسه دند.

رده فارهادن تور کیجه پنهه کند یولان اوز سالاریزدان
حفله اولاداک گوب خرسه لدر کونه آلام وه و ایندیزیک
کونولکنکدن هم آزیزیاق جهیزیا ایهار.
سایی ایشارهه جود آن بولنا هم بر قاتجا یاش تور کستلاره
غرب بلکنکلاره. — کلایندا تحصل کوده بلهن. بولاق بو کونکه ده
بودندن کتیر دیگی ملی روحانی تأثیری بدهن یاشات آکنه کمزور
و باش اور کستانه هنک اونکان ساندا باسلان یاش اور کستانه
تو قاش اوغلانک مقامس بو یاشانکله ملی غایه که ایزه شه بولان
زی و بلکله شی آیین اگلایخاله ملی کوره لهد. بو ازیز تحصلان
کور کعن یاشانک مسرا ملی روحانی محکم و سارسلمان

ماهنه، یولانی که ایدهس، اوز بلکلی خلقه لک روحیکه اویار بر
تکله، ملی ایش میدانه، ایشله شی همه بلکلکلکسی کوره که هن
خلالهسی ترلک اوج محیطده، پنهه کند یولان یاش سالاره
ریز لک همهس ده ملی سبالی، مفهومیکه لاپد لار
جغرافی و صفت اختارله اوج آفری محیطده، پنهه کند یولان
و هن سالاریزد لک سینی صورده، اینهوب ایشلله خاری ده
هر لاریکه واژه منجی یولو شلاری خاقن، وه اولوچه تور کستنک
کیلجه کیشی نامن ایند گند. از هم عالملاز لک بزید
اکر بر یاشی سیالی ملیز لکه یو ایدهس با غالاهه ایش وه بو
ایدیز لک تحقق ایشه کند یولانی جهانی داللاره، ماللاره بلهن
کوره دیه دیکه باشان، ایشلوب اوزوریتک معناس هم فالمانان
بو لور ایدهی.

پاختا صنایعنده فریانچیل

ناتکه غازیتا لاری باختا صنایعنده و عکس الائچی زیجیس
تیکلاییلک یوره که جیقاد بلهایی خر برمدله، بو تیکلایکه ناده
شو آی ملدر واخیل ایکله لاره: یوقروف، ییکولکسی، یورا یوف،
شلوس بارگه، فیلانوف، شادین، کوفه، گریکوره،
ریشن، هار گولنهس وه ماوهه، کونه کوره مزه، بو «زانچیل»
لک آراسته برگه یوق داد تور کستانی اسمی یوقد. و گیلندهات
بو نویسی ده باختا صنایعنده بیلیک اورونه که ایکه یولانه ایز.
نادر لک بضهه دی جارلی حکومنگه خدمت ایکله لاره و تور کستان
لک روبه نایانه ایان بو نویلی قول قلیوی یولندا هیزیل یور نکه
تحدیت قیلاق آردوسی بلهن کو گلی صورنه ساویت حکومنگه
دانه رکیکه کیر کیلاره، هنلا: یوقروف، ییکولکسی هم قوه،
یوق بخارلی دوونده و زاعت ناطر لندما مانور ایدیلاره، فیلانوف

و سایر عدهه شوند من عبارت:
..... باشحالی اوجوون، به

آنچه بولمان بلانلار نوروزىنى

ویا شنیور کشانی و لک بر تجیی و مردمه ساده ساویلار لک پاختا
پیاستی خفده، پازخان مکانه امیری او فوجی اداری اینسان لک
کنیدک، ساوت رسمی میله دریگه اسلامه نوب، بز اوسیز اند شوندای
دیب بازخان ایدک:

ساوت پلرمه ملری کورد پلرکه، نور کستانک عمومی افغان
دی و اراضی شرطی باختا پیر لاریتی موستالک آزویکه
قاراب خندکان آرتق کیتکه مترسکه بیول و میدن
پلان تصدیق ایندی (1928 ده) بولانک تصدیق ایندوی
ایله بر زمانده، متهور قیتلافق خوچالی پلارههی بروفسور
ویلامس Williams نولان قومیسونه بر معروضه اوقودی
موستوار جقا درغان "Пути Сельского Хозяйства" (1928 تجی
(قتلاق خوچالی یولارزی) ژورنالی پلارنهه
یل 7 و 8 میخ نومره لههند، مقاله هر یارهه ده نور کستانک
 فقط که باختا پیده شدیده در گهن ("Монокультура хлопка")
و مدلکنگه تدبیه هر یولان افغاندا فالدمس وه قتلافق خوچالی
نظر ندهن مسد ایکه می ایش ایندی. بروفسور ویلامس بو
تصربیس اوندهن سوکه، باش باختا قومیسیک باشکندکه کن و کې
تشیش ایله آچیلانه مذاکره هم ایضاخ فیلدی.

سردری، ولاپینگ اور مان ملٹسی، کریمکوئر فہ، نور عاصمہ، ولادت
مہنس (آخر اوسی)، شادبین اسمہ مور عاصمہ، کیمی جار ملکیک

مدرسی ایدی.
فغانان عیدار از درودون: شلوس برگه تور کشاده ایش که
شر کنکاردن سری نولمان بشش شر کشک بود و نیز حصد
داری ایدی؛ کوف ایدی دبار اسلامو بیرون مانده اندور اسی.
شر کشک تور کشاده کی را خذار اینک بود و همیزی ایدی.
دسته، عیدار لمهگ اکتریس او زلخنگ کجسته، کی خالشاد
بریگه فار اشاند اعلی تور کشانک دوستگاری فادریکه اسلا قوشولا
آلامید لاز. بو ناز جاز رویه می تامیله آن تور کشانک قولو پیر
بورجه سگه استمنار ایشلو و هنی او ز فایناندری ایله چیگکرمز در چند
هو لاپلاشت عن آدم ملردد. بو جهندون او فادریک «عکس الاقلام»
را چیزیق فاینده ایلیکت بو شهرو یکه داریکت «ملی عکس الاقلام».
بیکن بورسیلوری ایله هیچ علاقه مسی بولمانان وه بو لادا آلسس
بدی، بو زیچیلار ملک کوره شویه داری وه زیچیانلاری «بو تو نهای
استمامه کشنه کم، ایدی.

تحمیس که کوره بو «باختا» سایعده دیاجیلیق «ملامه‌سی»^۵ بولکه ویکلر ان «باختا ایست»، «سایع فرقی ملامه»، «باختا بولوب اوینکەن میلت ویکلر لەت اخاق پیروپسی» و قىمسى وە باختا فانچە میدىدە «زېغانچى ایشلەرى»، كە اوختاش اوپىلات جىقاۋىغان سىللەدرىندەدەر، بىلەك بو تەحمىسىنى نە «قېزىل توۋىزىھە كىستان» بىلەك 20 نېچى مارىت سەخەسەدە ئىپلىكىن الهمام نامە ماڭدىلەرى، نەددە بىر اودا ووستۇڭا بىلەك 24 نېچى مارىت سەخەسەدە شى قىلىغان دىراپەچىلار، بىلەك اوز، «كۆنگۈلى اشتاراڭلەرى»، باڭلىشما جىقاۋى آلاادەر، وە باختا سایعده، دیاجیلیق بىلەك اوپىلات جىقاۋىغاڭلىنى خىنە، كى حىمىتىلەك خەنلىق قىامت بىلۇرى اوچۇن، الهمام نامە بىلەك بىر نېچى، بىلەك بىلەك ماڭدىلەرىنىڭ آڭلۇماق ئىگلىيەت قىلادىن

بۇز، كە جىت قىلدى: اهالى قولىمۇن كەنلىكىن ئادار باڭكە خارتو
 تۈرىدى، نەشكەن كۈچى، آنلىرىدا لار، آيتكەنلىك مانۇڭلۇرى يوشىد
 دى، اىكىن بىرلەرى كۈچەيتىلە ئادى، آمىرىغان ئەكتىلىكىن
 ئەفۇر (پىز ھايداپىرغان ماڭىن) لار ياراماسى جىقىدى. ساوت
 حكومىتى ئىمدى قىلغان مەحصولايسى آلاسادى. بۇڭا كوره بولىد
 وېكەن مۇستوڭىن ياخشا سايىتىكە خارتو شۇۋاتا بۇزولىكىن بۇز
 كىان مەتكىچىلدىرى، وە «مۇشۇمۇرلۇرى» كە حەممە ئىندىلەن
 بۇز اورچە حتى مىڭەرچە ئاسان آتوب أولۇرۇلۇدى، ياخشا سايىتىكە
 ئارخواق ئەلمانلاركە مال وە مىڭەرچىسى حىچ قىلدىلار. بولۇت
 بۇزولىك خانىن يالىنى حانىكە آشىو اوچۇن تۈر كەنلىكى دوپى
 دەن بىكەلەرچە روس اینجى قۇمالەرىنى كىتىپىلەر. فقط تىجە پە
 هىچ اوزىگەرمىدى.

بولۇت وېكەن بۇتون ئىمەلەرىنى اوتكەن وەنلىك مەحصولاڭ
 ياخشا ئاغان ئىندىلەر، فقط بۇ ئىمەلەرىنى ھەم بىشىكە جىقىدى، آخردا،
 اىكىن بىرلەرىنى يو يىل بىچەرە پىلەنك اوچۇن بار كۆچەرىنى
 سرف قىلدىلار. فقط يەم مۇفق بولالايدىلار.

مەند بۇ جەندەن بولت وېكەن، بۇتون ئىمەلەرنىك اوزۇنىك
 سې بولما ئىيمىدارلۇرىنى آقىداشتىغا باشلادىلار. روبىء بۇ 1931 نەجي
 يىل اىچىدە، اوزۇنىك توقوما سايىمىنى اجىنى ياختمەمان آزاد قىلىش
 يالايس بۇزولىدە يەحرەمەك ئىستە كەن ئىدى دە... مەند شونك اوچۇن
 ساوت روس سايىمىنى ترقى ئىدىرىش مەصدىلە بولۇت وېكەن جىل
 خلىقىر اۆتىكە حەندىن زىادە آغىز بۇز ئەزىزىلار، اوڭا بۇ
 خەدای، شالى، آزىز ئىكىشى منع قىلدىلار وە اوئىسى آچ روس
 دىباپىك ئەزىزكە قاراتوب قويىدىلار. بولۇت وېكەن روس توقوماسايىمىس
 يو كەنلىش اوچۇن تۈر كەنلىلاركە اوى بۇزولىدى اۆچۈن
 كېرىئە كلى ئىپسى ھەم يېڭىنىشى منع قىلدىلار.

اىندى، چىندەن دە خالانە تۈزۈلەن بۇ بالان بەچەرە ئامىسى

بۇك آرخاندان، 1929 نەجي يەنك باشلۇرىدا حامىرىلى
 دەن بىچەلەرنىك بىر بولما يېكولىكى ئاشىكىدە جىشارغان
 (Hap. Xrouetino Cr. A300)
 مەحەممەتىك 2 و 3 نەجي بۇزولىدە خايد ئاسالى بىر مەنلە
 يازۇپ، بۇ مەنلەنىدە، بىر قۇرسۇر دېلىملىك فەتكىسى بۇزولىدە
 تۈركىز اىتىمەددە، تۈر كەنلىدە ياختاچىلىقى آشىق روپىدە رەقى
 اىندىلەرنىك امكاست ئىكەنلىكىسى اىت اىندى. بىر قۇرسۇر دېلىملىس وە
 يېكولىكىلى بۇ بەقىلەرىنىكە هىچ كېم قاوتى سەقىمادى، دېمىك،
 اوزۇنىك قۇرلۇرى علمى ئاسكە قۇرۇلما ئەتتى،
 لاكن اشالىن و، اوتكەن ئېك ياقىن دوشتىلەنەن تۈزۈلەن
 بولۇت بۇرۇو (ساشى بۇرۇو) اوز وېكىچە مەجاڭىق قىلادر.
 بۇ يالاسى تەمدىق اىتكەن معەلات وە مەنافە سوراسى (CTO) بىك
 اىتىارى، دەلت بىلان قۇرمىسىنى وە باشى ياخشا قۇرمەسىك تۇرىدى
 وە علمى ئاستېستېقاڭ قىمى رەقىلەرى بولۇت بۇرۇو، اوچۇن
 هىچ بىر اىتىار كە مالك اىدهمن، بۇتون بۇ علمى وە بەجىكى ئاسالىر
 ئارخىپىسا اولاق، 1929 نەجي يەنك 18 نەجي ایولىدە بولۇت
 بۇرۇو، يەكى بىر بالان قۇرۇلماسىنى وە عىنى زەعەندە تۈر كەنلىك
 اىكىن بىرلەرنىدە شالى، بۇندىاي، جوهارى وە باشتادا ئالاڭ ئېكىلەم.
 سېنى منه قىلىشى اور اىتىددە وە بولۇت اىلە اون يېلىدەن آرتق بىر
 زەعەن اوچۇن يېكىلەتىگەن ياخشا بىرلەرىنى يو باقىندانى ئىكى-اوج
 يىل اىچىدە، يەخەزىلەتىنى مەلب قىلادر.

بىلانك بەجىرلە آلايدەغانلىقى آپ-آچق، فقط ساوت ئام
 وە بىلەرەلەرى بولۇت بۇرۇو، كە املاكتى باشلادىق مەجۇرىتىدە دەنلەر
 يوقىھ ساوت حكومىتىكە عەكس الاقلاقى بۇمىشلىكەرى، سېت
 كۆرسەپىلەرەك آتوب أولۇر بەلەشلىرى قۇرقوسى ياد، مەند شونك
 اوچۇن بولۇت بۇرۇو، مەرقىدون طلب ئەنلىكىن بىلان تۈزۈلەن
 اىندى، فقط بىر بىلەن بەجىرلەتىنە كى بۇتون قىنالىلار آولەن

آنلارسى ده كېچىندە اولك حوتىسىدە آلتۇن كاتى بار بولغان
 بىلدىن كىلىگەن بول كىرىك خەط اسلىك، او كەنلىرىدە يۈرىلى ئەلى
 مەرىندىن اشىلى اسوالىدە ايدىلەتلىرىدى
 تور كىستان بىر آستى بايقلارنىڭ سەقىنى اورىكتەن دەرى
 ئات 80 سەھىي بىلەزىدان اشىلار، موستكەن توپ اسندە كىنلىكىرى
 جىدىن ساھىلەرى ايلە باشلار، يو عالم تور كىستانى تىكشىرۈپ كەردى
 اىتكەن ئالجاسى كىغۇورۇ دە بىر ماپىي (بەفت) كەنلىرىسى آڭىزار
 اىدى، موستكەن توپدىن كەنلىن بىر قانچا روس سەھى آۋۇرىلى ئالساز
 وە ساھىلەر دە تور كىستانە فىنى كەنلىكىن، بولىدىلار، تور ئەخان مەلۇم
 جاڭلارنىڭ خاۋى ئەچىگە ئىزەت دەنەن وجودىڭ كېتىدىلەر، حاصل ئەجا
 يورۇنوكەن تىكشىتىلەرنك تىجىسى، دە تور ئەخان مەلۇمات تور
 كىستانە مەدە تور ئادەلەزىنك كەنلىرى بار اىتكەنلىكىنى كۆرسەتىدە
 آلتۇن، ئىزىك كوموش (سەپ)، باقىر، خوتىن، كوموس،
 قورغاشىن، ئايمور، مالغان، سودەم (آتسىون)، آرىپىك مەدىن فەلسەر
 دەرىي، ئاش كومور، يېشك تورى، كىلاپىر تورى، كۆكۈرت،
 كەنچەل، ئەجىن ئاش، ئەفت، ئاش تور (آذو كەرت) قىز، بىر زەن،
 جىسىن (خام كەچ)، مەددەر، ئەڭ ئاش وە سائىر،
 بولەرلەك هەر بىرى حقىن، يو مقاىىدە تولۇ مەلۇمات سەرىپلىك
 اىتكانى يوقۇد، بولىك ايلە بىر اولەنلىك اىتك بول دە اھىتەنلىرى
 حقىن، كەنلىك ايلە، قىستىجا بىر آڭىز بازوب اورىن ئەندەست بولماسا كېرەك
 نىمەك تورى، تور كىستانە ئايلاھىغان مەددەلەن ايجىنە سەھىك

— 15 —

يالدىن موستقا بىلەتلىكلىرى اوچالەنرىكە كېرىك بولغان مەددەرە
 باختىرى تور كىستانەن سەپ جەقاز ئالىي تۈزۈدىلەر، كۆرۈمىدە كەن
 لە، مەددەدىلى، (بەفت) موستقا بىلەتلىكلىرىنىز، ئەنچەن، آڭىزىان
 دە بىلەتلىكلىرىنىز قۇلارىدا بەجەنلەپشى مەنك بولما
 ئان بىر «عىكىن اللاقلان»، بىلەتلىكلىرىنىز قۇرقۇرغان،
 بىر هەم بىر «عىكىن اللاقلان»، وە خەقىتىكەن ئەنچەنلەن توعدىغان
 بىلەنلىك اسلى خېدارى كېم اىكەنلىكى خەلەن، اسلا شەھە قىنمەمىز
 بىر خېدار، ياشىدا اسالىنىڭ اوزى تورگەن، بولۇت بىردى
 بىر بولۇت بىرۇرۇدە كېي خېدارلەر مەخت دە مەدافە شوراسى،
 دوات بىلەن قۇيىسىنى، ياش ياخشا قۇمەتىسى كەنلى ئەن دە
 تەشكىلى ادارەلەرنك اھىت دە ائتارى ايلە حەدا لاشسان، بىر
 قانچا ئالىن وە يەزىزەنلىكلىك يەنلىكى هەم تەرىپەلەرىنى ئەز ائتار كە
 آنساندان خەلەن وە خەقىتىكەن، ئەنچەنلەر، بىلەتلىكلىرىنىز
 قىلدەلەر، بىر بىلەتلىكلىرى (زېنچىلار)، بىلەن دېمىز، جۈنکە، او بىلەن
 دۆس توقۇما ساعتى ئەندەسى اوجۇن مەلۇكىتىز وە خەقىتىكەن مانى
 وە جانلىي مەنچەنلىرىنى فەيان قىلدى،
 بىلەن قۇلاماھىدىز، قۇلاماھىما مەحکومەدر،
 مەلت ئەنچەنلەرلىك خاڪىشى قاجىن قۇلاد اىتكان،
 بىزى اىتك كوب قىيىچىرا دۈرگۈن مەلتە مەن بودى. جەنلىي

تور كىستانىڭ بىر آستى بايقلارى

تور كىستانىڭ كوب ئاغلارنىدا وولقانى ئاشلار كوب اوچىن بىلەكىنى
 سەلىي او ئاغلارنى تۈرى مەددەرگە بای بولىشى كۆنولىكىن بىر حال
 اىدى، ئاشلىكى زەمالەردىن تور كىستانە آلتۇن هەم ئاش تورى كەنلىر
 دەندەن خىلىي مەددەر، آلتۇن وە تور جەقاز ئالمالمى تارىخ ايلەنە ئەپتەر
 سەر قىددىن اونىدىر كەن ئەرلەك (زېنچىلان، آلتۇن سايدىچى)

— 14 —

شانکه کوته 45 میلیون تون دارد.
و هفت کالبداری ایله در قیاره داشتند که مم (آذوکه دست) ،
قر. خلق (آسالت) کالبداری نهاده باشد.

ناش کومور . ناش کومور آسکیده میزیری فشار ناو را که خرس
پر شده ، «اویمام» سایدرا ناش کند و خودن شهر لهرانک اطراف
قند ، آشوفسا «بیوام» جه زده اگر کالبداردن حفظ طبله ایده
 فقط قلبان و اسطه لهری پنهانکا بولاغان سبلان او کالبدارک استاده
تیلشی تو ختاب قمالان ایده . بر آر سو گمرا مملکتکه تیمور بولاری
تایب ، کومور که احتجاج کویه که ندون کیس کومور کالبدارک
اهمیتی آرتندی و خصوصاً فخرخانه کومور کالبداری هنر دغسی جاب
قیلا باشلا دیلاز ، جهان محابی همیگه قادر بدارد غیر عایده ، قولاش بر شرط
آشدا 20 میرده کومور کامی ایشله تیله کند و بکالبدارک همه
سدهن بلهه بالغوز 40 میگ تون قادر کومور جباره ولا بشه کند
ایدی . محابی همیگن بر آر ایلکه دی خودنده و آولی آیا باشلا دند
آش اتیت . (کومور جلس) کالبداری نایغان بوله هم ، او زمان
بو کالبدارک ایشله تیله همیگ باشلا ساغان ایده .

نور کشانه او نکن ییلک آخرینها قادر معلوم بولمان . بو تونی
کومور معدبله زینک کومور موجودی 400 میلیون تون قادر حساب
قیاره ایدی . فقط ساوت بر قیاره میزیری قور و لاتا بدنا سویله کدن
ایکی آیی آولی بر ساوت بر قیاره میزیری قور و لاتا بدنا سویله کدن
معروض همیگه کوره اورنا آب کالبداردن موجود ناش کومورک
قداری — اورنا آشیانه و معدبله اذاره مس (Cappy) طرفه نه
یه گندمن بور و لو لکن حساب برویجه — ایکی میلار دند نور کشانه
بولوں . بو قدرارک بور و نه تو هایی قدر عایه منتفع شد ، بور و نه
حصه نه باشقا منطقه ابردیده . بولاند ایستگ کول (25 میلیون تون)
ناش کند ، نور کمک نستان و مانیتلا لاق منطقه ابردیده عاید شد (بو

نم «بیوروز» بفری یاندا «بیوروز» کامی ، «باده دیستکول» کامی
(آقچکه ، سلسند) «بیوش فارماک» کامی ، «جهله کدن»
بوز کامی (فاسی [خزر] دیگر نهاد که جهله کدن آمدسته) ، «الا
بیشم ، کامی و ساره ، ایک مهم بوزی کوللر » «جافس قلچ »
(علالی خا یافین) ، «آرس» (آفسه دند) ، «بوزخان»
(بوز ازاولک) بهنه کند ، «بوزی کدن» و باشلا لاری .
بوز کان و کولله دند موجود ییلک مقداری بوز لارجه
میلیون نور دان عبارت بولوں . دیده لک همدمی نه اعلی مفتکه
مالکدر و قوهتو مدلکلر کند جباره بولوب سایلر . نور کشانه
ییلک بوزندون باشلا ، کیبا سایعده اعیشکه ایکه بولمان گلدویه
بوزی نه بار . فاسی (خزر) نک «فشار بوعاز» کور فریمه بوز کن
موجودی بر میلار دن توفی کیچدر . «کلابویه بوزی همیشه بوز
درجه کوب مقداره حاصل بولیشی دوبنالک هچ بر بیرنده حاشر .
عاجدا کور و لمه کمی اوچون «فشار بوعاز» کور فری زمتو بوزی
ناری خد ، ییکایه بر حاده دند .

نهفت . نور کشانه خاچیرغا داور نایغان هفت کالبداری ایکی
منطقه دند : خزر ده گزینک شرقی ساحلند و قمرخانه دند .
بر جی منطقه که هفت معدبله دی «جهله کدن» آطمده ، (نه
ناخ ، پیله لکنده و «مالایش» استایونی یاند اگی «جیقیلاز» نک
اطرافه دند . بولله زینک ایک مهمنی «جهله کدن» کالبداری دد ، نور .
کمه نهان بوكالبداردن (قودوق قازوب) ایکی رمالبداره بیری نهفت
جباره لار ایده . بو میرده جباره لادر عان بقللر سنجه با کو
نهفتند نه باختیر اقدر لار .

فدر عایده کی هفت معدبله زینک ایک اهیتله زیری «مالی سای »
و «جیمان» کالبداریده . «جیمان» فدر عایده هفت مایلک مرکزی
سالاند ، بو منطقه کی معدبله زینک هفت موجودی نه تمام بوز

کالله‌یاریکه بارانی خدمت نمایند و همه معلوم ایدی. بیویک آستکندرت
تور کستان سفری سپاهان راهی نمود کستان کالله‌یاری او را باشی
نمود. ای بولمان، دوس ایسیا تووی دلی پیرنک تور کستان الوله.
و بهم صمع قلیب خصوصی از یکشرونی هشتی بولمان گامی نمود.
و حفظندار بونگاهه برادر تور کستان‌لکی آشون کالله‌یاری موجود
آشون مقداری خنده مخصوص‌لک فکر کردی. بولیجه بولمان
حاضر نماده ای تور کستان‌که عیج نمی‌شد، آشونک اصل آی ایلدوی
نیزه‌اغان. ایلدویکی اهمیتی آشون کالله‌یاری جازد که خداست، کی
و کیشان، نهر نمود و شرقی بولمان‌لک بورونی «چیوان» نیکنکند.
کی دیچ سو، نهر نموده، بو کالله‌یاره آشون کوب ایسی ده
جنبار یاسافدا بولمان آشون هم بیک آز مقداره‌ده.

باقر (میس)، تور کستان‌که ای کالله‌یاری آشون کالله‌یاریکه، واره
تاره کیوره‌که اهستگه ایکه‌ده. بولمان کونجه جونجه جونمه آلانه‌ده
فرغ‌نامه او، سرفنه ناخلازدیده سوگنی نیکش و لرکه کیوره ده.
خانه (به کی مازیلیان) اخسانده کی باقیر کالله‌یاریکه باقیر فیض‌لمری
اهمیتی مقداره «راهیمه»، «اوران» و «وابدین» اهل مذهب
رسی خاویده، طبات، کیبا و ه حکمتند بیویک تور ایلر ایونه‌ده
بولمان بیک قبیت بو «زادیمه» هدیه‌که بی علامی ساف‌حال‌ده
استحال ایته‌ک اوچون بو باقیر فیض‌لمری‌نامه آش منگ بون
(97 نون) نون آذنی لازم ایسی، رسیله بو فیض‌لمری لیبراد
شهر نه کی فاریتا لاریه ناشیه‌ده‌ده‌لار.

کوموش-قورغانیش، تور کستان‌ده کیموش-قورغانیش قلیزی
کالله‌یاری همه بار ایسه‌ده ایسکی بیکنی‌لمرکه قارشاندا اونا زدک
می‌داندی آزده وه صایع نقطه نظره‌دن اهمیتی بی‌قدر. او بولمان
ایک آقا قلیزی مده شولدره: «محمول» ناخلازدیکی قورغانیش
کیان، «بیز جنت»، نهرنک قولی بولمان، کوک سو «ده کی کی کوموش-

سی‌لک‌کده حسره‌شی خاریسته‌ده ایکی کیم‌مه‌ده
کوکورت، تور کستان‌ده آچانه کوکورت کالله‌یاری بار وه
او بولمان کیویده، خانس کوکورت ماده‌سی جلدی‌لادر. ایک
اهنگیکه کوکورت کیانی «فارا فوم»، جوییکه اوری لارنکاکی
دیشی، (شی) «قوه‌غل‌لاریکه نوره گندیده، بولک‌لمری نادهان
و، سکنی‌کدن «قوسین» بیکن عالیکه حسایکه کوکورت بولمان‌دان
بریکه کوکورت موجودی مر میلیون نون «داده‌ده» کوکورت‌لاری
و حسی سفکه ایکه‌ده (80٪ خاصی کوکورت)، بیکچی بی مه
کوکورت کانی فریانده، شوهدنک غرب جویی‌ده، «نیار-سو»
(شور-سو) سایه‌دار، حوفه خامه‌زی بی‌کامنک کوکورت‌لاری
باروت (بلق داروس) قلدریز لار ایدی.

نیزه، تور کستان‌که بی‌چیه، خنده‌ده، توری خنده، بیز کانه
رینک بار ایکه‌نلگی کویدهن بیز معاذه ایدی، فقط بولمان‌که هیچ
ویسیک بیز که بای بولانشی او بولمان ایدی، ایک مهم بیز
کالله‌یاری «فوییین» ناخلازدیک خوبی‌لنه کالله‌یاره، «این» نهرست
سایه‌ده و «سکنه»، بیز بیک یو فاری‌لاره‌ها تایلمان ایدی، او نیکن
عصر نک 80 چی نیل‌لوره‌ده عالم دوشه‌که‌نوفه، «اقوی‌اما»، «اتلار-ناره»
و «غارا مازار»، منطقه‌یک خرقی خمه‌لرند، «نامانکان اهل افندیه»
قایدا بیز کانی کش ایکان وه بولمانی بایلچیا اورال بیز کالله‌
وی ایله بیکله‌تیور گهان ایدی، بیزین «انک» معرونه‌سکه، «غاران‌هاده»
اوره آیه بایلی — ساوت بیله‌رمه‌لریکه بی کیهان قلده‌ن بیکشید
و ه حسنه‌لری بولیجه — حتی اورانی‌ده آر قادا «اندیاد»، حاضر،
عنی ناجیکستان‌که جلوه‌ده، گی قلنی بیز قلیز مذهب‌لری بایلچا ایله
جهتمنه اورال ناخلازدیکی «بلالخودات» و «ماگنیان ناخ

کالله‌یاری ایده تیکله‌شیده‌رلک در جهندوله،
آشون، مقاهمه‌که باختدا سیله‌نگمنی که‌نی، تور کستان‌ده، آشون

مدد، گچیج و خارشیده تو شیر افغان داد. برای قریبیل غیره مذهب نسبت
خیلی مذهب ازدیده او نکه چند معلمی خواری مسلمانی بار. بوهایی توران
پلاس. بشود آنکه، «کوک بالحاق»، «آندرن»، (آهنتک آن) ده هم
موجود ندارد.

معدن سوله ری وه اسپیق بولافلان. تور کستانک از استکان
را باز از اندان کومنه، فارینه افغان معدن سوله ری وه اسپیق بولافلان
اهاں طرف نهادن تداوی او جون قولاصلانه داد. شو یو فاریدا باز بیان معلوم نهادن کورونه در که سوکیان یونه
پیش تور کستان اوزنک ترقی وه یو کسنه لشی او جون لازم بولان
یوسه ابرنک کوپیس او ز فوجانکدا ساهاون کلکن وه ایندی ده
ساپلاماقداد.

ایسیر، که اویکا یو باشکلانی همه، باشقا باشکلانی وهمه معدن
ری گکی، یو کوککجه آبندقا رویه نک آبادلی وه روسانک
راختنی او جون باخرسان فازوب جیهاریساقداد. چهانی

اویتکهان کوکله ریز

باشکاره دادان از تور یهند بورانه ایشین عالمی زانه کنکه بر مذاهیتی باشد اما هر
خوبیه ریت کچنک جاهنی مهانی بیشتر کنکه هبور (بندی) کچنک یهندش اوس من.
عیین رازه دیت مذانستنی خدالله خادری ایچونه بایدیا) هر تیور وه ایولان
حدهه منکه و مدندران فلتب بازگان - مهانه ایکسی او تانکن کوشانه دی هر
صنت وه ایزادر بیرون سخت ایچرگان بولت ویکنار حدهه نهه بولان و بیهه، تور که
باشکلر حنکه آچیک سوله گکن، خضی سخی باز ملطف یو گون آلمه ریزا تور گکن
پیش بیه الله خادری وه ایولان همان هنکه ایسات وه اویارنک بولانه ورکن ایجهه
یو و بیهون اویه ای وه با بوسانی ایشانه کلکه ریزی او سنه ایهند
عده الله خادری وه باولانه ایونه کلکان - علیه رازه یهند تور یهند -
بیلکه ورکن که سانکلکان یو گون بیشهه یکندر ایانه دان - متنکهه کلکهه
عیینه بیلکلکان - تور یهند - چهونی دهه تور کستان من استخلاف به الله خدمت
اینکوی او جون باشکه ایشانه کیهه ویلکان تور کستان تور کستان ایزوجانه
(ایله) - «ارومار» ایشانه («توریل اوریکستان»، تاریشانه) ۱۷.IV.30.

- 21 -

تور یهشین قلیری، بو کالکلردن جیهاریساقدادا بولان معدن نهادن
مقداری جیلی آزده.

تور یهشین سطوه میلنا. طوطا (جیهتو) معدن تور کستانک بر قابچه
بیهنده، تور یهشین ایله بر ابر عینی قلیره بولوساقداد. تور کستان
شهری یانده که «عینیسای» کالکلر نهه وه خو جند شهرک شد
نهه کی «قراء مازار» کالکلر نهه، ساوتی هندلردن آلغان سو گکن
معدن نهادن که قاراخاند، گلشنی مقداره معدن بار. بو بیهنده کی معدن
کالکلر نک عمومی مقداری 250 خاک بولوب، بولانه دان 14 ی
تور یهشین وه طوطا استعمالی تعلیم بطریه دهن مساعی هستکه ایکد.

آرسه نیک (مرگموش ناشی) وه سورمه (آنسون)

بو فاریدا کی طوطا کالکلری بولان بیهنده آرسه نک کانی ده
تاپلان. بوکه ویکلر بو میل بو کانه ده هم فایکه به سهه که قلکلر
فر لار. فرزغاه (بوروئی دیه کی ماریلران) تهور نهون بر آز جویه
سورمه کانی بار، بو کستانک باهی 53 میک نون چهارمداد. سورمه
چیل قیمتل بر معدن نهادن. ساوتی حکومتی یونی یو و فنکجه چیت
معدن کالکلردن کیز تمعک محور نهاده ایدی.

سماپ (ایریک کوموش). سورمه کستانکن بر آز جویه، تور که
کوموش کانی بار، بوکه موحودی 10 میک نون فادرار، تیزین
کوموش تور کستانک باشقا جهنهه بدهه، خصوصاً تور کهه استادهه،
موجود نهادن.

تور کستانک، یو فاریدا باز بیان معدن نهادن باشقا بر که کسان
سایعهه ایشکه باز ایهندان سو ماده لئه هم نایا لادهه:
کهریجه (قمر غاه نک) «قارا قایاق» وه «قاوهش فورسان»
قیتل فلاذری (یانده)، نه جیع ناش (نامانگان خهانده)، «قات ناش»،
بیروزه (قارا مازارده)، بیا کلر لکهه ایشله نهه گکن جاده لئردان تور
کستانه، کوب مقداره جیهتو (سیان)، آهدک، هورسان، ماده.

- 20 -

سېھىن (مەھەن) اوچۇن خەدایار خانە ئەلەر قىتىلى دىت اىتكەك
پىشى ئەزىزىدا اوچۇندا خەنچى خەپىرىنىڭ سەقى حەترىلە.
رى (1911 نىجىي يەندە) ئەن بىن بىككە جىخت اپتشى وە سۈر
لەرينىڭ «اپتشى» ائمەسى خەدایار خان قاپوردا، آستىلەمۇف
پىرەدە، دىشكەلە ئېرىشىلەدى. اسمايل بىك عبدىللە قادرى مات بىر
كتابىدەرسى كۆرۈزىب تىچىن ئەلەر قۇرمۇدە كەدى?

بولەتكەنلەر اوچۇن «خەكىچىلەرسى» بىك اوكتايى مۇسەلەن ئادى
طىبىي ئاخالقى آزىزىدا ئېلىكىرىدەن بىككە بەلەرىدەن سۈنگەلەر ئەم
سەعى ئاخالقى ياراساقدا لار. قىتى بىر سۈرە ئەنلىق مەنكى كىن
وە خەبىشى آزىزى ماقدادى.

صدالله قادرى بىك قەمى كۆنك آزىزىغا سايىلماغان و ئاسايدى
اوتكەن كۆنلەرىپىن ئاخشى طەۋازىدا ئەندا يەقىم بىدا بىلە ئەدى.
خەنگان ئەنلىق آقان عمر خان ئەزىزى وە دەۋاپى هەر ادىن
اھلىك كېچىلەنەندە موجود ئەدى.

ايسكى دورلەردىن قالما اولىغۇ شەللازى، شەش، ئېمىك سەنلەرى،
آشاق، مىس وە تىپر اوپىه سەنلەرىپىز عصىرى بىر و قىسىدە لادى
حەرتەك بىتىزىر كەن عبدىللە قادرى بولالارى كۆرمەش وە او ئى
آنلىق دا سۈپەممەندەر. حوقۇلى ئەدارىچىم ئاشىڭىشنى دەن دەن
اولىك ئىزىرى بولماسا كېرىكەك
روسلەر تۈر كەتسى قارداش وە ئاسام اولىكەلەردىن بىنۇنلەدى
ئەھرىزىپ قۇيۇشما او دونكەلدەر. آيىوف تۈر كەن فاتاتسوپىسى
ھېچ اىستەندەلەر ئەدى. مەلۇم، كە تۈر كەن ئاخالارى مەكلە مەكىرە
وە مەدەن ئەنۋەر، زەر تەھرەنەن قايدار كەن تۈر كەن ئەندەلەك اوجۇن
بالا لارىدا قىزىل تۈرى (مۇس) كېلىزەلەر ئەدى. بىر كېچىككە
ساواغا تۈر كەن بالا لارىدا تۈر كەنى ئېلىتەر ئەدى. 1896/97
پىلەردا ئاكىدە كېلىكەن تۈر كەن ئەمۇمىي وە ئىسى (كەنلەر
كۆپەنلەنۇد) ئاشىكەن ئەنلىكەن بىلە بىر كەن كۆچجەدە بىر بالا لان

پاشداكىن قىزىل تۈرىنى كۆرگەچ ھەمان مەسىلەن بولىدا بىر خان
بالا لان ئەنداكىن قىزىل تۈرىنى ئەندەلەن بىلەن آپىز بىر ئەپتەن ئاشىدەر
وە پاشداكىن مەلۇر ھەم سەخەن ئەيجىلەر ئەك خارا، مۇددەن سۈر بىر
قىزىل تۈرىنى كۆرەرسە سىز كە تەرىت ئەتىر وە ئەنلەك اۋىتىكە جەن
ئىنمەجە كەنەن دېت دوق ئەلمان ئەدى. (1)
بىر جەنەنلەك ئادىتىم دوخاوسكى بىك (2) كەنەن ئەرىپادى، يادىكەر
قايدىر ماقق اۋۇزىر، بىلەش كەتابىدەن مەنك شۇ جەملە ئەدى ئەنفوشان
ئەدى: «تۈر كەستانە مەدرەسە وە مەجدەلەرەن وەقلەرى كۆپ يەتكەن
وەقىي كەلگەن، ھەممە بىنى ماڭا سەرغا آماقى مەتكەن، آتھاق ئەيان
پىل اۋىزە كۆچجە بىر مەكىن بولماس، تۈر كەن حەكىمىي ياشار كەن
بىر مەندى كە ئەرىپەندەن قىن». مەن دە روبە حەكىمىلەك تۈر كەن بىر كەن
بىلەن ئەندا ئەندا، ئەھاف بەلەن ئەن ئەنگەن بۇنون ھەن، سەت وە ئەن
لەرىپەز اۋىتكەن كۆنلەرلەك بىتىسى وە بىر كەنى دە، ئىزىز كە عبدىللە
قادىرى بىك كەتابىدە اۋىتكەن كۆنلەرلەر ئەتىجى ئەندەر.
دوخاوسكى جەملە ئەرىپەن وەخاتىنى، روس سىاستىك قۇرغۇنى
تېجەلەزىنى وە باشقا احوالاتى كۆرە بىلەن بىخۇقىدە خەللا لازىدەن
مولانا ئەپسىي حەرتەرى مەلى قاپتو وە شەكىپلەرىنى كۆزەل بىر
غۇلامە سۈپەلە كەللەر، اۋزىز تۈر كەستانەن فەر ايت مەھاجىنەدە ياشاب
بود كەنندەن ئىزىز، كە بىر قەتلى ئەرلەك سەمجەس كەنلىمەدە بىر قەنەد
اوتكەنچۈن مەكىل بولماسا ھەم آتھاق ئىسەندە ئەلمان بولومىنى كەن
يازماق اىستەن.

بۇ غەلى 1894 نىجىي يەللازىدا او خەرەرە كەن سەلەما ئەنلەپ
يازىلەتىر وە او زەنانكى حەبا ئەزىزى ئەتىل ئەندە:

(1) 1902 نىجىي يەندە تۈر كەن دالىسى ئامانىدان، تۈر كەن ئەرىپەزى
كەستان خەننە بىر بىر قۇن ئار ئەلمان
— ئەڭدارما،
(2) بۇ كېشى دەم تۈر كەن دالىسى بولما
— ئەڭدارما.

بوقا زماید اول شاپل پندوا سلطانیم بەنی ،
 جنگلستنیو، کو کىڭە هەر دە آد و اقشارم بەنی ،
 وار كون طالع سەت كىچىخ دەنلىيەنەن ،
 پۇنچە بەختلەرنى تۈرىپ اوئىھە كەن خايم بەنی
 عشق دردىشلە دواسى بۇنى، حكىمە جىنكە راج
 بۇقى باھاتىكە سەنلىك دادو دەعائىم بەنی
 بار اوئىر بولىغا دەن اىت اوسلەم حەزايى ايدان
 دىسە بى قىز قالانىك ، بۇقدە آزماقىم بەنی ،
 بۇ بىزى قىرغىزىمەن خەلقىن تامادان كوب سوپل اوغۇلادى
 بولىتە ويكلەر دورى كىلەكچە هەر بەرسە ئاز و ماد ايتىدى .
 او مدرسه وە مىسجىدلەرەن دە نەدە دە خىل وە شەرلەرەن ئازوش
 چىقاوشىش مەكىن بولىدى . عبد الله قادىي اىتە داونىكەن كۆملەن دە
 دەخرايدەن جىليان « دېكەن رومالار را زۇب كۆملەك آزەپىشى ئامىن
 اىتىدى دە بولىتە ويكلەرلەك خەمىشى قازانلىدى . اکىر او اھاف بەنەن
 حېلىشى يازماقچى بولسا اىدى ، رومالارنى بى مەرقى يازارەيدى ۱

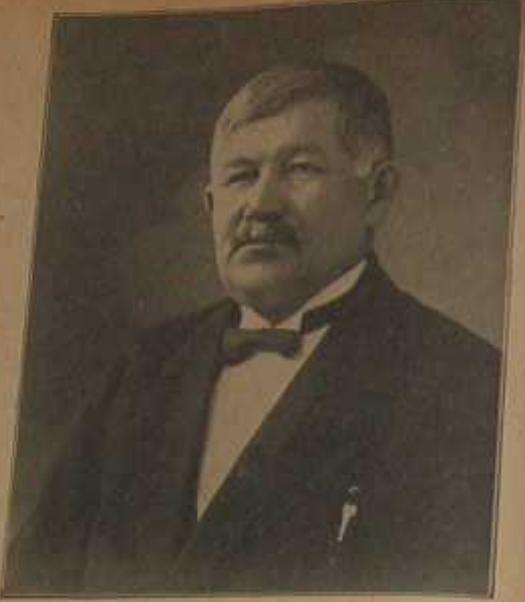
عبد الله قادىي خەنلار خانلەك تۈر كىنامە بولماق مەددەنەر دەم
 مەلس دېنەلەر توغرۇسىدە بىازىرىغان كاتاپى او قوغان بولما ،
 دەزۇرىتى تۈر كىشان « جەمعىتىك او كىنابىدە كۆرسەنلىكەن ئۆزلى
 مەددەلەرەن بۈزۈدە اون بولومىلىي دا بوكولەكىچە تىبا آشاغاپىشى
 اشتراف إيشىك مېھبۇرىتىددەن

تۈر كىنامە هەر مەدرە طېلىسىك ئەلەنە موجود « جامع
 الروع» (۱) دېكەن كېلىك « على كەل ئەپەر من جىن الارض
 سەرحدە باب السیم «ندە شۇل سوزلەر بارىددە: ولا زیسم بالەناد
 بالاچىاع وقىي الخزانة اىن لایتىم بە الا اذا كان من حجر اگا
 فى بعض بلاد تۈر كىشان فان حظهم الحمر ...»

(۱) «جامع الروع» ۱۹۴۱ مەسىھى يېلىلىما يازىلىسىدە

دېپەك بۈزۈدەن بۈزۈ سىگى يىل ايلكىدىي بۈر كىشان شەنەر
 دەرىدە اوئۇن بىزىتەن باش كۆمور ئەپلەر ايدىلەن . او خالدا رەسىنلەر
 لەك تۈر كىنامە باش كۆمور حەقىقەنەدا بۇ ئەلمازلىرىنى ماقلىك بۇرۇن
 دە سەلەلەن ئاشقا بىر ئەرس اىتىسىن . اوئىكەن كۆنلەرەزىي باختى
 يىلىمەن او خەنە رومالار بازىرىتە جىرات اىتش بۇرىنىڭ خانقىدە .
 عللى خانلىك مەلھىچى دە تۈرىپ اىتىدىكىن عبد الله قادىي اىدى
 بىكى كەنچەلەرلىقىن اقىدىرىسىدى ، ۰.۵ بۇن مەلققى يىل كەنچەلەر
 كىنلەرلىقىن اىچىرىتەر اىدى . بوكىلەنلاڭ لەتكە خۇۋەن . رەسالەنلىقىن
 كۈرەكچە اوئىكەن كۆنلەرەن ئۆزىن بولسا خەم بەخان تىبا يىلدا
 اىدى . مەنزا سەداللۇمۇن قىسى ايلە راپىلەنلىقىن بولايى شەرلەزىنى ،
 ئەلماق خەمسە ئەرىنى ، قىزدىسى شەنەمەسىنى عبد الله قادىي اىدى
 كۈرە كەن دە اىتىتەكىچە اۆختەپەن . هەر سەھىسى آزىز دە
 ئەلچەلەر ئەرىتە بۈر كەنلەر ئەلچەلەر ئەلچەلەن بولغان بوكىلەنلىقىن
 كۆنلەرەن ئۆزىن بولىرىشىك سەنت دە قەم اھىلەرى ئۆزى اىسەسى .
 كەنچەلەك بۇ سەقۇنى دە رۇسالەن ئامادان بوكىلەنلىقىن . شۇ بۈزۈ
 اىتىشكە بىر نەزەرە كەليپ قادىي ، يارىپلا ئامان بولماش ؛
 سەقىيەم بوكىلەنلىقىن ئەنلىك ئەنلىك . بىر اھىان مەحلەنە شۇنەنى بىر
 وقە اىتىتەم ؛

آئىم يەلىنى ... باشلىي اپىز بىد ئەنام خان ۱۹۱۹ بىچى يەلىك
 باشدا باشقا حەكىملىرىنى ئەپلىك كەنچەلەن بارە جەقىارماق اىستەمنى
 دە . بوكىلەنلىقىن بىر بىچە ئەرمەنلىرىكە مەراجحت اىتىسىن . ئەرمەنلىرى
 اىسە خەبىت حتى او لاراق جەنلەپ وچاق كەنچەلەن يارىپلا ئادەپىتى
 اىستەمنلىرىدى ...
 دەن بىر وقەنى اىتىشكەج : « حەنچەلەر ئەلچەلەن بىلەك
 آئىنارلىدى . بولىدەن ۵۰ يىل بۇرۇن ئار و ماد اىتىشكەن خۇقىدە
 حەكىملىك كەنچەلەن سەقۇنى بوكىلەكچە جەل اىتە يەلمە كەنچەلەن

عاصی اسحاقی شاه 1909 - 1931

بو یار 18 تجی مایداب مطبوعات دیانته کی عدستک، 25 بیل توکان و یونت ادب و هنر عضو اسحاقی ییکی تورکستان خاتیلان را جوان یوقس و هنرمند مطبوعاتمک اشتراری دیغیر یاکا ملی بوی آنک 1911 بیل ۵ تجی ساماند پاشلاخ، خاطر و روشنده، پاسلا اشداری. یو یون افوجلازدغا توشه ایه مر هراس ییکک بر بیچی ازی 1899 تجی ساله چقنان. و آنکی ادیکت از لرندن ایسزده غالمازارین توپنه باروب او چهر.

حکایه و روہانلاری: تنبیه سعادت، باش اولی، ایکی بول بلدان سوک اتراس، بیله بیچی فاری، افجیا سعادتی، ملا بادی، حبیق، اور موستی بو، کاهابوشچی قدر، سنجی بای، اول ایکله ایه، اول اولیه گان ایه، اوچرا شو یا که گاهدان، شاڑه آئی، اسازیکه، کیو سادات، و مدان، مفتره حیمتداری، باشقدره بوی.

تبار از لهوری: ایکی عشق، اوج خاون بوله نورمش، آلمه - چدم، معلم، معلم، والجه، باشش، چمتن، فامت، پوشنلار، هراس ییکک بوکونکجه باشندان ادبی این اوری ده گوسر. ساختنی لحاظ ییکی 25 بیلچ ایش دار آهن ایده قبولolar و 20 تجی سلیمانی بوله را لکنه، مستقل بوله زرد او تکبره مسیون بلهه بوله.

لئهآ خوقدمن بی بیج، بولهه نادر چه فریتک، بلهآ او بیلز سیز کی حسنه الله (اور کچجی ییکین که) ایشلاب بیروتلر...⁽¹⁾ عذ الله قادری آش فازانی، جو، دن قازان، قومغان، بار کھنخ ناخار، و س... گه اوختاش توکستانلک میکھرانک منتعله ندن، اور اق، یکشان کھی تیپر جملک سعنهن، تو قوهایچلچ، بیوار زمکنلاری وه خاتون، فر لایزیز لک بله لک، کوکه، کیماد،... ک اوختاش بدل ایشلاری منتعله نرن سوز خم یا زعاید.

عذ الله افندی، او بیکن کوبلر، دوماندا هر قصه ای آنسان ایشل پلاخائی سویله بیز، مذهب او گا سویله کهن آنسی ایشان کورزار لک (ناشکه پیش آخاج دهند، ده، باشقارما) فادر آکا ایمهس، باشقا بر آدمد، بو کشی 1910 بیچی بیلی کاشکنده، بورونچی سهیاریا پاسده، نامیس ایشلکن دار القوونه دیبی ده کله لر (دوللر) برمدک اوچون تینن قلعناد بیروفسور لاماکین بولساسا ایدی.⁽²⁾ تو بروفسور لاماکین مذاکور سه آکوکوت آیدا دیتی له کیکلر بیور کهن بی درسته شو خاره لارنی آخزندان فاجرمش ایدی: «انجل وه سیز لک قرآن ده نورات ندن آیسته ده. آولا دین لازم ایمهس، اکر لارمه دینلار، دنک آنسی نودات دینی قابول ایش کیرمد...»

بو سوزلارنی ایشلکن مللہ لر هیجانکه کیلک هر تاماندان دلای، دلای، دلای، دلی باقی بجا فریب دهتلى هجومنهار بله، اوچی درس سالوندان جیکلیتکه مجبور ایشلر ده، سوگرا بو مدرس ایلداوا لار ختوردنه «موسی کلمسه ندن سوز آجیشک» دیگن سوزلارنی ایشل دار المیونه دن جیکلشندی.

(دوام 30 جو صفحه)

(1) عظیم زاده ییکک کلهاز بو غر ای دیکه، باری سیتند، 1918 تجی سلک اشلاردا خوقدمنه محاریتی تورکستان سکونت اکلهاز آها جیماره ماجی بولسان خوقدمنه کی ایکل کلهاز سنتی فایدادان تې بیلنه کیچی بولان ایدی، باشلارما.

(2) بو لاماکین تورکستانه «بریساف» و «ایله میشی (Physicus)» بولان بیولوچی مسلسلکه مأموره ارسانه نه.

شون فرستنده را پس کنید کن بر علیه این سو زدنی هدایت
ایندیشان او باشد: آرتق قوس میخان بر و عربیانک ایچ بوزی
او را کنید، افندیلریزک متصدیه ای اولاً شرمنی دهن و قلائق،
بر یاخود پاریم صر او تکه هم سوک، آه ماگلستان ایکه نیز
دیز را تاماق هنک ایمس ایکن، ایندی مر دین فاعل ایدیک،
دیگن خواری اورهان آیوب، بونون بشرت که دنله ریک آیاس
بولغان یهودی دریس فارشی فوصادیجی ایکنده، دیپ اندیش
ایشندی

مهن او زمان او ملتهاتک بونهی تسبیح لدریکه تحب ایتمده،
و کویکی مقصم لاماکن که او خاغان بر غمود لاردان للین آیب
واز دیگلریک ملت قاتدا مجهوب و مسئول بو لاجهاری ایمه،
نه تکدر، ملت ایس او بدمی بورسکه غواص سالادان اور
خمه امریک خشتد، باهری هان بدین تو لا او لاراق، آه او نکن
کوبلدریز، ترسنه استلاله ابریشند او جون فرست کونید
که داده — عظیم زاده

• • •

مايس پایر املا ری

26 و 28 مایس (ماي) 1931 گور حسان و آذربایجان
استلال اعلامیک 13 بیچ یزد دعومی در بو بونک و مقدس
کوبلدری آیه، آوریقا و آوریباک هدایاتها بایلان و هدایه،
جرت جانی راشامهدا بولغان آذی عدم گور حی ملتخانه ری بوره،
کندن بایر املا، ملی استلال کوشه شیس او دوبلک بو بونک و هر،
هان از بینی، استلال و هجرت دو بینی، شهدلریک قدسی خاطر،
سین ایسله لور،

20 و 28 مایس: قادیل نایر خندی به گلی بر سانک تورمه دیکی
و هی کنی بر دوبلک آجندی کوبلدری، بو مقدس هایس بایر املا.

رد، 100 یلدادری جاران اور دویس و آخر اتفاقیک جیزه
(ایشک) آذی آشنا ملی متساپر نکه هر دش هادیه تھر اشک
آذی و کوچی خانلک ملی و خانلک هنکه هندا روا کوره لکن
سر یاخودک و شوون بان اسلام و مسلمان تھریکله فاعناده ملیت،
حرمت و شعوم قواسم پر پیشاندیک موافق آیا خاری آشنا آیه
سینک خانم بولدهی کوکن.

1918 نیز بیان خاری ذیخیری ای دویس اشلاشها موافق
بولغان آذربایجان بولمن بوزی بیل ایکنکه کمی بارجا ایشک
محلاک سالقلار و کور حسانه طوات ملار هنکن، ایمس،
جزت، اقتصاد و ساخته بولهش بروه دلت خاندا مستقی
آذربایجان و ه متقلک کور حسانه بولاندیشی فوره بیلار
13 بیل بوزون ملی باریکسی بونون دیباک بدلدر، بلکن
آذی و کور حبله، هایس راشمه امراهه متزک از اراده، ملی شعور
و ه ملی ادا کلک باریکسی — باشنا تیزه — استهداد مطالیک
و غما آذربایجان و کور حسانه بولکه مدیت موجودیشی ایان
ایه یله کند، ایدیلر، استقلالیچی آذربایلان ایمه:

«بوره کند پاسله دن آمالیز افال ملدر،
یکاه تفعه مظلوب استقلال هندر» (*) .

عزمدهن کنی خایشانه جاقلازی سیز دیرمه کند ایدیلر، فقط شو
مظلوب بولغان استقلالها بشرت نایر بیه، هیچ بر زمان فائز و
فرماتر ای پیشلمعثمن.

بر که فرد او جون ایمس، مائده مانشندوه دانسا ر اس العرک
بولمندر، حتی نایر محلاک باش بر مجوہی بولمندر، دیسم مماله
ایشی و لذایعه، شو سینه دن مائده استقلال ایلری ساقن غر بانازر

(*) بارچ آذی ایندیزمن ای ایم جاهر یکن 1906 نیز یلنده
پاسلهان بر معموم مسنهان آیشک

آذغاندا فارمانلار، ملى استقلال فازانداق اوچون كورهشىك
پىي آزىزك، قان توگىمك، قىرالاڭ يۈرمەك، ملى بەلكىن سىركەن
رېكىد، يازىلاق، خرىشى و ملى مەيتىسى يو كەلىش بولىدە
جان كۆپىرىيچى عزمكار بى سىلى يېتىشىك لازىدە. بۇندىز
سلى آذربايچان و كورجستان يېتىشىشىدە. مەن بۇنلار ملى مەنەقى
 وجود كە كىلتە كەملىدە.

بى تىصرىق ئەناد و غېرى ساوى كورهش تىخسىز، مېكلەرچە
قىرالاڭ، مادى ھەم مەنۇي تۈرىتۈنك يوقالىشىز، ملى و جەنەنگ
 وجود كە كىتەرىكى اوچۇغ مەقاومت — مە، بۇنلار 1918 يېرى
پىلىخى مایس كۆللەرنىڭ اۋادە (يېدىكى خەقىن مەن)، ملى
حىرت و ملى بارىليسى چارلىق كابوسيكە خارتى مەدەنە ئېتكىن
6 مېلۇپق آذى كورجى خاتقى، الى كورهش تىجىمىشە، مەنلە
 مايس ئظرۇنى فازانىلى ئېدى.

كېرىملا آذربايچان و كېرىم كېنى كورجستانىدە آنجانئە زەمانەن
پىرى چارىزىم اقتصادى ساجىدە يېكىلىش و اقتصادى اوچىسى
يوقالىغا ياشلاجىشىدە. بى ئېكى باي اوتكەن اقتصادى آچىچى
سکىن سكىن يىرىل اھالىنى تېتىكە اوتمىتىدى. اسحالىما توپخانە
بۇرۇكىن مۇناۋىتىم بى مەنلەرنىك اقتصادى يو كەلىتىنى تۈرلۈ
اور دۈشەنلىرى ئېقاسىدا توختانى آلمىتىدى. ساى سىرلەك، اقتصادى
ھە كەمۇنىك بەش ئېدىكى كوج يېتىدى سۈرۈغ سەنۋەتكى

Инородческая политика

دېكىن مشھور روسلىشىمە ساپىسى ئاقفاسىيادا بولۇنەتى سەق
فالىدەن مەندى ئېمىس، لۇز خىلىق، صابر، ئامق كەل، بى كوك آلى
مېكەنلەرنى ئېمىس، ئۇز خىلىق، صابر، ئامق كەل، بى كوك آلى
و نۇرقىق فىكت... لەزىزىن آغانى كەمىي قوشىشىنى مەلق وە ئەندەرى
كورجى منورىت اوز ئەھمىتى روسشاۋىمى ئەستەنلەر ئەگلىخان
شاعر لەرلەك ياراقان اوچىس از لەزىزىن آلار ئېدى. آذى كور-

چى استقلال مەجاھىدلىرى وە حىرت قۇرمادىلەرنىك مەنۇي مەقاومتىك
ۋەشۇ آتىقىپ قالان روس اسېتدادى اسوالىدى ئۇراما ئەمەرى، جەنەن
اوزەتىسى سىرەلەرى بى دوس اسېتدادىنى ئاقلىپ ئادا و ئەندى
و يېتىشلىك مەنلىقى ئېتىجىسى اپە 26 و 28 مىس يەنەنەلەرى
وە سىتلەن آذربايچان وە سىتلەن كورجستان جەھۇرۇتلىرىك قۇرۇ
اوши ئېدى.

وقط مەمارىلە سېلىگەن اپىرىمە توخومالارنى ئاقلىپ ئادى ئەنارىن
و بۇك بى رەختىن ئەتسا سۈرەتلىك روس اسېپارا ئەرسى بۇ ئەن جەھۇرۇتلىرى
بۇجۇشىما وە قىزىل ماستا آتسىدا ئاقھاسىيائى ئاقشادان اسدا ئېتكە
مۇقۇق بولىدى. او كېبە روس اسېپارا ئەزىزلىك كۆئەس بولغان ئەرسى
را ئەن ئەلەرىنى آذربايچاندا قۇرغۇن، ياشى جەھۇرۇتىسى سەقلايدىلار
بۇ سۈرەنلە آذربايچان استقلالىغا بىر جانى كەدىن سو، سە ئېتكەن
لەپىن، ئاقلىپ مەللەرلى ئەرسادا كېنى خەممە ئەندەن ئەندەن ئەندەن
أزىز ئەپىل ئەن كورجستان جەھۇرۇتلىرىنى دە زۇلما اوجەنەتى. او
زېنى بۇتون دىبا كە مەخلۇم مەنلەرنىڭ حامىسى، دېت ئەنەن ئېتكەن
الدىن شو اشتەدىكى اشتىلا جايىتى 1921 يېرى بىلەن ئەندەن آخىرلا
و زۇرسىپ يەنرۇلىپ وە ماھاتىز ئاشا ياماڭ «جەنلەپلە تەفسىر ایتىتىدى 111
تارىخ تىكىرىدىن عىبارەتەن، دوس اسەنداد دۈرۈنلەك مەنلىقى ئاقفاسىلى
خەقلىلاردا استقلال كورەشىنى دە ئەناتا ئەناتا ئەناتا ئەناتا
مېشائىنى اور ئەغا جەقىارمىتىدى. 11 يەلاق بولىدە كەنگەر دۈرۈن
ياشما، اسەنداد وە قىداش اسوالىدى اپە مەنلەرنىك استقلال وە حىرت
عزمىسى بۇرۇن ئەندەن بى نېچە تابقىز دۈرەپەش وە مۇسقۇا بۇ بۇرۇن
ئەندە ئېتكەن، كەمە بولغان غېر روس مەنلەر آرسادا آيوقا ئاقلىپ
بى خەلقىلەرى ئەندە ئەندە بۇ بۇك بى ئەندە بار ئەندەن. بى كۈن ئاقلىپ
يادا مەتىپلەر كە فارشو يالنۇر آذى ئۆر كەلەرنى كە ئېمىس،
اولىلار دە قازاردا كورجى حتى ازەمنى قىشاقلى دە ئېچىلەرى
دوس حاڭىتىكە قازاردا كورشو قۇزغالىتلار دە توختاۋىز كورەشە

گندمیر، 8 میلیون قزاده از این مدت بود. ایندیکاتور تسلیمانی مذکور
ایندیکاتور معاصر اوراند کی بولندهون باستینک افلاستنون باشقا
بر بوده ایندیکاتور ...
ستنل پاشامانی لیتھینی کورس نه بیلش بی ملت اوزون مدت
کوچه لکمه ساقلانماز.

26 و 28 مایس میاپنک تحفظی اوچون می تازیتسا بولندا
کی کن فاقنای ملکه ایلی کورمه شلبرنه هفته موفق بر لاجای
و استالالاریده ایریشه جه کلدوون. هنر محاذه ایله فار ایلدر.
"Per aspera ad astra"
پاشاسون فاقنای استالالیش ا
پاشاسون مایس با مر املاری ا
آکاره کی آفریجان ایتلان بوچنیس ریس، هلال ملشی.

او نو تو مله س قاریخی و حشیلیک

بو خدا را اور دلبری میگی سرقند، کنه قورشان و
باشقا بر قانچا شهر لادی روس جبارلک و اسالی (نامی) قیلس
آلمان روس استلاحی، کوچلاری آمریک یاره عی بلهن خوب و
تورد کله لهر اوستکه بوریش حاضر لعنی کورمه دلدر. تورد کستانک استار
سی تاریختنده روسلدر اوچون آن قین وه آن کوب قیستکه او تور کدن
بر حرکت شیمس شو خوب و هزارای خرد خر کنید. بو تاریش
تجدد عصری و سائطکه ایکه وه هد تور او حاضر لقی کوره و
کلکمن روس کوچلاریک غلبی بلهن بیشکن بولنادر اوچون

سوون درجهده هیرت آمری بر تاریخی و قمداده.

بو خادمه لعرنی بر اجنبیان آغز دان بیکلهش وه بات بر آدمه هنک
معالمعسینی ایجیش بر اوچون بالخدمه فانده می بولود دب اویلا
یمدن. نا ایسکی ذمامالاریده رسی. کوروله کند بولمان بر روس
عادتی باز. اوهد روسلدرلک بوندای استارا شنبلدر نده. بات اکشلاری

اور کوچلاری ایجیکه قوی ماسلاهاریده. بو سعره کورمه تکون
بو تون دفلتر که دنسا و آمره قال معدن بن بول بادن روس اور دوسی
ایجیکه کیره آلمان مدهه بن مومنان اسنده کی تو آمره قال
بحجز لک کور کله لهری اهن او قوچلاریده منس ایشتر ماچی بو لازم
او کیشی:

— روسلدر تور کستانکه فابس پیرنی استارا ایندیکاتوره او
پیلک اسپس اور کورمه دلدر دیده. تور کستانکی فانچ وه تو
کنه نهاره دن بخت ایکدن ایکدن دجاجه بیهودسی و ایمه دی اور سند
حتمه سنده بو لازم لک روس وه ایکلکه زربیکه منحق بو ایلکلار
رسی بازخان بو اسادا مدن بو بلدری آور و بیلار لک کویندن ترمه ای.
تو خروانی وه مسافری رور لکه. او نهار لک کویندن بعک بو فاری تایدیم.
بو لازم لک وختی دینه که با گلشیس حق کنام وه وجود ایلر لکنر دیدیم.
حیوه ای کنه لک فون قاکوفان لک اداره کی روس

فوئله ری استارا ایندیکاتور (1873ء). بو روسلدر لک خوبه اوستکه
قیلان رنجی بیرو و شلدری ایمیں ایدی، بوین، آول اوج دنه
پیچه ایکدن روسلدر هر کله لهر کوچلی خداونکه فارتو لاشون
کوب که صرر کوره دلدر کایتوب کیشکه لهر ایدی، روسلدر خوبه که
که کله لهر زمان او رسه بد مخدوچ حرم خان حکم سوره که
ایدی. بو کیشی اداره سر، او ادمسر بر حکمدار ایدی، اگر و
حکمدار آزنه حاضر لق بلهن فارشو چیسا بدی روسلدر شیمه سر بو
سردهم هم موفق بولا آلماساک ایدی. فقط روسلدر لک دره کیشی
ایمیشکن شان قور فایدان یا تحقیقی ناشان فایدی.

ایمیشکن خوبه که کیر کون روس کوچلاری باشلوی حلقکه بر خطایده
تار ایوب با خلیق بلهن آزوچ کیره لهر بایوب آیش، کیشیه.
سه لور عسکر بیواروب. تورله تار ایوب آلا جاشتی بیلدری، خلق
غده لله کیشی دی، ساتوب آلدیلار. حیوه که کیره ایکدن روسلدر ایلار
واعدا بول اسیلیشی وحد ایکه لهر ایدی، بو سوزلوری تونه آلم

دیلار، کوب کیچممه‌هان هر طرفه نا لازم باشندی، د کاتله،
وینهار نا لاندی خانون، قبر لارنک عرض و، ماوسکه بجاور اند
قیله‌ی. هایت فون گالوفان خاسی چاقیره اونکه اوز شر اندیه
پدره‌ی. اوده سوئز، فون اینوب جارنک و اسالی بوله‌ی.

خان سایکه بیر لستکهن بیر در از کامی مدن تجان ساینه
فاندان آمریکانی مجره اور اند کور که نهاده‌ندون شایان دفت، هرسه اند
حکایه اینهور، سایده کور که کور و هر لک مادی و، آریچی فستک
اینکه بولهان برسه اینلک سو ایلوب بهند سوزنکه بوماریلاندیلس فند
پستکه‌هان، بونه سایده کی خانو بیلاردان سوز آچوب شوهدای دیده(۱)

سایده 200 نادر خانوان نار ایدی، او بیلار روسلاخی کوره در
کوره‌مس، آمان عز من، ماوسه‌گه تو قوبوب بزی دنبل اینهند
ریک، بیکه دیسکر کیلسن، دیب یعنائتا باشلاخیلار، سو گرانان
هیچ بر طرفه‌من اوزلریگه تعاوز بولناعیتی کوره‌وت بر آذ
س اکلله‌شدیلار اوبلارتا فاجیت‌لاری تو به اینهه، بر کچ حرم
داخه‌یکه گرسه، ماوسه‌هان راشتا بر بزه کوره‌ند، هامه‌سی
او کون فاجوب بد امر غیرلک اوینکه باروب بیر لستکه‌هان، بو
سورنه اوبلارغا تو قوبوله‌دادی.

اور نا آیا اهالیسی رنده، عرض و، ماوس جاندان عز بزه(۲).

بور کمه‌نله بوریسی اسلاؤ، اوبلاری اتفاد آشتکه‌کیش
که نهار سکوبه‌لوف (Skobeleff) که حواله ایتلگهن ایدی، بو
کشی اینی بر آذ تحره اینوب کور که نهادن سوک اورنا آسا تسر
بولی سالیب، حر کت اوردوسی بر طرفه‌ن سرقده اینکچی
نامه‌دان جزر دیگری بولهان باخلاق‌نمایوچا بولهانی اینکه آشتن
ممکن بولناعالیسی قاعده‌که کلدي و، بیول اشتاسکه باشلاخی

(۱) 1929نجی بینا سویت حکومتی بولهان خزندیهون و، اهل باشلاخیز
نلاپ، نوک، نر، نه، و اقوالهان بولکلاب، موستوانه، بولهان، اسالی، دهان، او
«اوخریان» روس‌لاریک ناریچی آلامه‌الی بولهان ره بار سایه

بو بول سالیک بور کمه‌لاری اسرا اینش شر اعلی حاضر الاعمالان
سوق خر کمکه کیچیدی، فقط بولکله، بور کمه‌نله بوریس اسلا
ایتش رو سلار اوچون هو لای و، اوچور جشن‌نامی کلی بول و،
بور کمه‌نله‌لک، روس اسیا‌سکه فارس‌کوره، ستلوری ناریخته، آن
بار لاق بر مجده شکن اینهند بول ازیسته، مدنی کیچیدکن،
بور کمه‌لاری فریه، اوچون کیلکله‌لاره‌من اعما اینکه روس‌لار
اوچون ناز الاعمالی بر امکه (داع) بور کمه‌لار اوچون نه‌احلافی
اسای و، هلی تو شنووش هنله نظره‌من بار لاق بر سرف تامین
اینه‌رگن ناریچی بر حاذنه‌ر

رو سلارلک بول بیرده کوره‌تکن ظلم و، وحشی‌لکه‌لاره‌من
بخت اینهند ایته‌گن آمریکانی مجره، بودهان: بی‌رو سلارلک بول
و حشی‌لکه‌لاری آوره‌یا و آی‌ای‌اکه اینهس، حتی افریقا وحش‌هاری
بچند، همه کوره‌لهم «دیده»

رو سلارلک کوره‌تکن غدار‌لاره‌می صور اینهند ایته‌گن
موزه‌ان، او ردو حاذوه‌هه کیله‌ی، بور کمه‌نله فاجوب کیکه‌ن بیدله‌ر.
روس فاز احیاء‌ری اوی، قیلاق، اینکن، خرمان خلاصه فارس،
سیما کیلکهن هر نهاده که اوچ فویوب باهیزه‌بیلار، بر این که آنای
فالغان کوچر فارت خانون، ایر کهک، مظلوم، مجرح و، معصوم
بال‌لاردا بول همو طرفی بوره بولغان آتش اینهند سرک نهیله
نامه‌دارلار. بو اینهند اکاب بول‌ماده‌دا بولغان اسیان‌لارلک فردادی‌جده‌ه
بو لاد غان درجه‌لهره‌من کوب آرنوق اینهی، رو سلارلک بول و، حشنه
زهی «وحشی» دیب روس تریمیکه مستحق، کوره‌له که بولهان
بور کمه‌نله‌لک آن خادیه‌یی بلنده فلی‌لما‌بلعی و خدای بـ سکونه
سویلی آلامه، دیده.

به، شو آمریکانی مجره‌لک حکایه‌سکه کوره، «شمان بولنی»
بر روس هاراچیسی بور کمه‌نله نامه‌یها باروب اوبلاردان به اوچون
فاجده‌لاریک سیی بوره‌گدن، او بور کمه‌نله او رلاریک حضر

پاشا بارلی تیبلک لاینلاینلر لار، او نه تو سخنی بولمان بوندای
تکایه اینه د، تور کمکن پاشا لاینلری اوپاتان ساین دوس خدا
ب لار و لک خواهاری او زاده و ب نوشید کند ایدی، آنلری ب کور و لک،
از زاده و جعل بولمان تور کمکنلار سوچ درجهه مهارت باین
پخاره اینه کند اینلر، مصوبه هاون، بالا لاینلاری فراز کدن
ارسان بولوب بورگون دوس خانه ایلر کمکن دوس خانه ایلر کمکن
دوشمه بین قیس فاسیتکم کورپس کوامله بست ایدی
و به انتقام بوندای آینه داد، روسلا راعدهه نلا و کاهش خانه ایلری،
تور کمکنلار ایه سلاحی دوشنلاری او بورنلار، تیجهه کم
سره لی جنمه ۴۰ قیصر.

روسلا راک بوجاریله، و قندم کورگان فیصللاریه آن بخت
اینکن باشنا بر آنان محرومی سه لرجه سور کمکن بوریشلار
آنسته کوب صرف اینلکن رحتم و مضره هار که بعضاً بور کمک
بلور اینجنه، او زاده که سر کیشلار لک بر آدم هم با آنلار لار
ریزی دوس اور دوسي باشندلاریه استادا تکایه اینه د.

هر تور کمکن فاججا فیتنک بولساها او ز مان دو شاپکه
خدمتی او بوندنه د آغیر زاف دب بلگان.
مه بوده خفچم لک بور تعر دوشنلاریکه بخشه بی فوز خانه ای
ید کمک اخلاقی هر بیلدهه دن برباد.
ملی ملعنتی بور کمکن باشندان ناشو اخلاقی و عو اسیلکی
طبک اینه د.

بهار لین دلا

27 بسان آندری خوانلارلریلکه فارا کونی، بونون تور کمک
بلگانلک ملی مامنلار باد،
بوندنه اون بر میل ایلکمی ۱۹۲۰ بیل 27 بسان

و، بیزی روا کورولگان نلندن او کار تکلت ایه رساله دن
کوره کد، بولمان ماملهه دهی، کیچیده، کوچجه و بکلگان
رساله که اوزلریلکه بولمان ماملهه دهی بان ایگه ستر کنکان، دوس
وازجیسی ده بونه اکرمیین کمکنلکه بالغیل سکایه اینکن
که در ایه تور کمکنلر گه گلیب اور قابو لاینلری عرض اینه ده
رسی امر اینکن، و بیزی بکر گکن عسکر گه تور کمکنلر، آزیق
برانک روسلر گه اینلیپر فالادی، بونه بالا لاینلاریلکه فای
بیش رسکه بوكلوب هدی اشکلکندهن سوچ بوندای ب حر کشی
فلا آنلیپر، و زمان قلچلارلریلک کوچنک اینلائق فارتو لاتوب
کوره دن جایوب نسلان اوجون باشمن سالاب، بول
فاوو شتروب توره آنلیپر، آندا لاینلری رسی ناموله باشان ناموله
اویش، آنای بور تیزی باشمن دوشنلاره اوج آنلی اوجون دیباک
کش کن، آنیسته ایمه بازیلغان بولک اوی کوره دن، دب جوان
فایمار اند لار.

فوندان حجم امری بوره ده، کاهش خانون، الالار کو.
جره هفت و ب زانه ایه که کلر دوس فازاجیلاریلک آنلری
آنلش آستدا فریاده له اینلریلار، آذیق قاجوب فور قلمه امکان
فالاغایلی کورگان مقلومه دن بخباری جان سوله سی بدن
دوس فازاجیلاری اویگه حجم، بخته دی دوشنان قولداگی
سلامن تاریب آنلش نادن او بولمله دی، آن اوجون بولساندا
اور افلانت ماچی بولاد لار ایدی، بونه اینکن آنلری
لی خبر، او آنلکی او ز آنلاینی داسانی ب آندا ایریت بیزه رلک
ماهیته، بولمان بوری، فریده دن و، کوکنی تیزه نه کده ایدی هدیه.

بو فلا کلی سخنه دن بر آن مدت ایچکه دادن سوچ کون کمک
بلگان ر فرست بایوب دوس کوچلدری اوستکه عجمه بندی ده لار،
اطرافکه اوست جایوب آن اوزناتوب بور کمکن خال دوس من هنکن.
لریلک، باشنا بوندای ب اویون آچاده لار، که روسلر فاسخون
— 38 —